

Ortak Türkçe veya

Türk Cumhuriyetleri Ortak Bilişim Türkçesi

Koray Özer

07 02 2014

Anlatım Planı

- 1. Türk Alfabeleri**
- 2. Arap alfabesini bırakma süreci**
- 3. Türk Dünyası Ortak Bilişim Terimleri Çalışma Grubu etkinlikleri**
- 4. Sonuç**

Türk Alfabeleri

En eskisi: Issık (Esik) Kurganı

1969 yılında Issık Köl civarında bulunan buluntular Türk alfabetesini M.Ö. 500 yıllarına götürüyor ...

*Altın Giysili Savaşçı - İskit/Saka
18 yaşlarında bir prens : «Han oğlu 23 ünde yok oldu.
Tozu savruldu.»*

Issık Kurganı'ndaki Göktürk Harfleri			
SES	Göktürk	Issık	
A-E	↓	↓	(^m)
I-İ	↑	↑	
B	∫	∫	
Ç	⋈	⋈	
D	X	X	
T	↑	↑	
G	⋈	⋈	
O-U/Ö-Ü	>	>	N (^m)
(^m) : o-ö ve u-ü de olabilir.			fatih deyler.

Kullanılan Alfabeler

7. yüzyıldan günümüze kadar Köktürk, Mani, Soğd, Uygur, Brahmi, Tibet, Ermeni, Süryani, Arap, Latin, Kiril

Alfabe alışmaları

- 1857 yılında Azerbaycan'ın meşhur şairlerinden Mirza Fetalı Ahunzâde, Arap alfabesinin Türkçenin fonetiğine uygun olmadığını belirterek Arap harflerini yeniden düzenleyip Türkçenin imlâsına uydurmağa çalışmış...
- 1900'l yılların başlarında Tatarlar arasında da Latin alfabesine geçiş veya Arap alfabesini yeniden düzenleme fikirleri konusunda pek çok rapor hazırlanıyor.
- Ekim ihtilalından sonra Tatarlar ve Başkurtlar Alimcan İbrahim Efendi'nin yaptığı çalışma doğrultusunda Latin harflerine geçiyorlar. Ayrıca bütün Orta Asya'daki Türkler'inin Latin alfabesine geçmesini öneren bir karar alıyorlar.
- Yakutlar 33 harften oluşan Latin alfabesini 1917'den 1933'e kadar kullanıyorlar.
- Özbekler 18. yüzyıldan başlayarak Arap alfabesinin düzeltilmesi doğrultusunda pek çok toplantı yapmışlar.
- 1923 yılında Taşkent Konferansında Özbekler Latin alfabesine geçmeyi kararlaştırmışlar. (Uygulanmamış).

Arap Alfabesini Bırakma Süreci

- Tanzimat Dönemi yazar ve şairi Şinasi, Osmanlı Döneminde Arap harflerinin Türk diline uyarlandığı bir tabloyu matbaada kullanmış.

- 2. Abdülhamid'in Arap harflerini yetersiz bulduğu söylenir.
- Enver Paşa orduda kullanılacak bir yazı şekli geliştiriyor...

Arap Alfabetini Bırakma Süreci

Bakü Konferansı (26 Şubat 1926)

Atatürk'ün direktifiyle Fuat Köprülü ve Hüseyinzâde Ali Bey katılmışlar. Konferansın sonunda tüm Türk halkları için ortak bir Latin alfabesine geçiş kararı alınmış ve alfabe yapmak için bir komisyon oluşturulmuş.

Türkiye Cumhuriyeti 1 Kasım 1928'de Latin alfabesine geçti.

Sovyetler Birliği Dil Politikası

- 1929'lu yıllarda geliştirilen Ortak Türk Alfabeti (Latin) , ufak farklılıklarla 1930'lu yıllarda Sovyetler Birliği Türki halkları tarafından kullanılmış.
- 1938-40 yılları arasında Latin alfabe Sovyet idaresinin baskısı ile Kiril alfabetesinden geliştirilmiş olan farklı alfabelerle değiştirilmiş.
- Alfabelerin hiç birisi birbiriyle tam uyumlu tasarlanmamış.

Latin Alfabesine geçiş

1991 'de Azerbaycan

1993'te Türkmenistan

1993'te Özbekistan (Kiril de kullanılıyor)

1993 Gagavuz zerk Cumhuriyeti ve Kırım zerk Cumhuriyeti

1999 Tataristan

? Kazakistan (2025'e kadar geçecek)

? Kırgızistan

Arap alfabesini kullananlar

İran Azerileri

Doğu Türkistandaki Uygurlar ve Kazaklar

Irak'taki Türkmenler

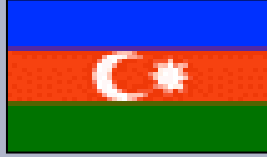

Türkmenistan

Türkiye

Azerbaycan

Kazakistan

Kırgızistan

Özbekistan

1. Yenileşim (İnovasyon) ve Teknokentler
2. Ortak Bilişim Terimleri
3. e-Devlet
4. e-Ticaret
5. Eğitim

Amaç: 1999 yılında Türkiye Bilişim Derneği bünyesinde, ülkemiz ile diğer Türk Cumhuriyetleri arasında Bilişim Teknolojileri (BT) ve ortak bilişim terimleri konularında çalışmak üzere kamu ve özel sektörden uzmanların katılımıyla kurulmuştur.

Etkinlikler

I.Türk Cumhuriyetleri Bilişim İş Birliği Forumu	Ekim 2001 İstanbul
Üniversitelerarası Bilgisayar Mühendisliği Bölüm Başkanları Toplantısı	Ekim 2001 İstanbul
e-iş, Uzaktan Eğitim ve Çevresel Gözlemlerde Yeni Fırsatlar Semineri	Aralık 2001 Bakü
II. Türk Cumhuriyetleri Bilişim İş Birliği Forumu	Ekim 2002 İstanbul
e –ÜLKE : Türk Cumhuriyetleri Bilişim İş Birliği Çalıştayı	Nisan 2003 İstanbul
Türk Cumhuriyetleri Telekomünikasyon ve İnternet Altyapısını Güçlendirme Projesi Olurluk Raporu	Eylül 2003

Etkinlikler

III. Türk Cumhuriyetleri Bilişim İş Birliği Forumu Avrasya Bilişim İş Birliği Forumu	Eylül 2003 İstanbul
IV. Türk Cumhuriyetleri Bilişim İş Birliği Forumu	Aralık 2004 Bakü
I. Türk Cumhuriyetleri Koordinatörler Toplantısı	Temmuz 2004 Ankara
I. Bilişim Destekli Dil Bilimi Çalıştayı	Mayıs 2005 Ankara
V. Türk Cumhuriyetleri Bilişim İş Birliği Forumu	Ekim 2005 Türkistan/Kazakistan
II. Bilişim Destekli Dil Bilimi Çalıştayı	Haziran 2006 İstanbul

Etkinlikler

Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde Türk Dünyası Bilgisayar Destekli dil bilimi araştırma merkezi kurulması (TÜBİDDAM)

Ekim 2005

VI. Türk Cumhuriyetleri Bilişim İş Birliği Forumu

**Kasım 2006
Bişkek**

VII. Türk Cumhuriyetleri Bilişim İş Birliği Forumu

**Ekim 2008
İstanbul**

Türk Cumhuriyetlerinde Ortak Bilişim Terimlerine Doğru Oturumu

**Kasım2009
İstanbul**

VIII -Türk Cumhuriyetleri Bilişim Ve Ortak Terimler Alanında İş Birliği Forumu

**Haziran 2010
Bakü**

Bakü Toplantısı (2012) Bildirisi

- Öncelikli olarak İngilizce olan bilişim terimlerinin 6 Türk dilinde (Azerbaycan Türkçesi, Kazak Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Özbek Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Türkmen Türkçesi) karşılıkları belirlenecektir.
- Ortak terimler belirlenirken ne Türkiye Türkçesi ne de diğer diller esas alınacak, her dilin kendi kelimeleriyle karşılanmış olan terimler olduğu gibi bırakılacaktır.
- Arapça, Farsça, İngilizce, Rusça vb. kökenli terimlere ortak söz varlığına bakılarak Türkçe karşılıklar önerilecektir.
- Türk dillerinin fonetik yapıları gereği aynı anlamda olup farklı harflerle yazılan terimler de olduğu gibi bırakılacaktır: yol – jol – col vb.
- Farklı terimler aynı kelimelerle karşılanmayacak, her birine farklı karşılıklar önerilecektir.
- Yeni karşılıklar oluşturulurken kökenlerin ve eklerin Türkçe olmasına dikkat edilecektir.

Bilişim Terimleri Kılavuzu

İngilizce	Türkçe	Azerbaycan Türkçesi	Kazak Türkçesi	Kırgız Türkçesi	Özbek Türkçesi	Türkmen Türkçesi
message	ileti	məlumat (mesaj)	habarlama	bildiruu	xabar	sargyt
virtual, imaginary	sanal	virtual	virtualdy, oidagy	virtualdyk	virtual ?	sanmaça
drop-down	tıkaçılır	aşağı salma	tomenge tusiru	achyluuchu	bos ochar	basaçar, tıkaçar
Internet worm	İnternet solucanı	internet soxulcanı	galamtor ırty	internet kurttary, virustary, internet virustary	internet virusu	internet gurçugy
port	bağlantı noktası	port	port	port	port	girelge
indent	girinti	girinti	sheginis	abzac (bashky kemtik)	kirish chuquri (giriş çukuru)	kertikleşdirme

Bilişim Terimleri Kılavuzu

İngilizce	Türkçe	Azerbaycan Türkçesi	Kazak Türkçesi	Kırgız Türkçesi	Özbek Türkçesi	Türkmen Türkçesi
pop up message	açılır ileti	açıq messaj	jyldam şygatyn habarlama	paida boluuchu bildirme	xabar	açylýan sargyt (ileti)
semantic web	anlamsal ağ	məna şebekesi	semantikalyk örmek	maanilik tarmak, semantikalyk set	semantik tarmaq	üşükli ulgamtory (akıllı ağ)
format	biçimleme	biçimləmə	pişim	kalyp	bichim	galyplama
cloud computing	bulut bilişim	haber alınması, bilişim	bulyńgyr esep	buluttuk esep too	havoyi xabar (hafif, havai)	bulut hasaplamsy
offline	ağ dışı	şebeke dışı	ağ dışı	tyshky	tizimdan tashqi	çatykdan çykma
laptop computer	dizüstü bilgisayar	dizüstü bilgisayar	tizeüstü	tizeüstü bilgisayar	yon kompyuter (taşınır)	göterme bilisanar

izlenimler/Sorunlar

- Rus etkisi, ders kitapları, bilim ve edebiyat dili
- Kazakistan bir an önce Latin alfabesine geçmek istiyor.
- Terimleri Kırgızcalılaştırma süreci ağır işliyor ve çoğu terim çevrilmeden olduğu gibi kullanılıyor...
- Özbekistan'lı Prof Dr. B. Kerimov tarafından "Türk Dilleri Terminoloji Sistemlerinin Geliştirilmesi ve Standardizasyonu" konusunda matematiksel bir modelleme yapılmış...
- Türk Keneş/Konseyi çalışmaları Azerbaycan, Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan
- Azerbaycan, bilişim teknolojisi ile dil sorunlarını çözmeğe çalışıyor
- Beş yıl önce sosyal medya terimleri yoktu. Şimdi var, bulut bilişim ve büyük veri terimleri yolda, vb.

by [Paul McFedries](#)

word spy

The Word Lover's

Guide to
New Words

Categories

Business

- [Branding](#) (16)
- [Buzzwords](#) (36)
- [Companies](#) (25)
- [Corporate Culture](#) (61)
- [E-commerce](#) (46)
- [Economics](#) (67)
- [Employees](#) (90)
- [Entrepreneurs](#) (20)
- [General](#) (89)
- [Globalization](#) (13)
- [Jobs and Job Titles](#) (34)
- [Layoffs and Firings](#) (30)
- [Marketing](#) (80)
- [Money](#) (105)
- [Retail](#) (71)
- [Stock Market and Investing](#) (66)

Computers

- [Blogging](#) (31)
- [Communications](#) (33)
- [Data](#) (51)
- [E-mail](#) (42)
- [Games](#) (21)
- [General](#) (52)
- [Hacking and Hackers](#) (66)
- [Hardware](#) (43)
- [Internet](#) (214)

Language

- [Acronyms and Abbreviations](#) (72)
- [Euphemisms](#) (8)
- [General](#) (68)
- [Idioms](#) (41)
- [Insults](#) (89)
- [Jargon and Buzzwords](#) (11)
- [Retronyms](#) (2)
- [Verbed Nouns](#) (63)

Science

- [Biology](#) (56)
- [Diseases and Syndromes](#) (100)
- [Environment](#) (109)
- [General](#) (53)
- [Genetics](#) (36)
- [Medicine](#) (105)
- [Psychology](#) (94)
- [Weather](#) (17)

Sociology

- [Aging and Death](#) (80)
- [Anger and Anxiety](#) (73)
- [Demographics](#) (63)
- [Education](#) (45)
- [Gay and Lesbian](#) (23)
- [General](#) (117)
- [Lifestyles](#) (144)

Recent Posts

- [facekini](#)
- [binge listen](#)
- [clickbaity](#)
- [peak car](#)
- [precap](#)
- [bossnapping](#)
- [bingeable](#)
- [complisult](#)
- [forever-day](#)
- [Apparatgeist](#)

Alpha Archives

- [A](#) [B](#) [C](#) [D](#) [E](#) [F](#) [G](#) [H](#) [I](#)
- [J](#) [K](#) [L](#) [M](#) [N](#) [O](#) [P](#) [Q](#) [R](#)
- [S](#) [T](#) [U](#) [V](#) [W](#) [X](#) [Y](#) [Z](#) <#>

Search Word Spy

[Advanced search](#)

Subscribe to Word Spy

- [RSS Feed](#)
- [Daily Emails](#)
- [Weekly Digest](#)
- [Twitter](#)
- [Tweet about Word Spy](#)
- [Facebook](#)

More Links

Sonuç

- Primatlardan bugüne kadar 7 milyon yıl geçmiş.
- Dil evrimsel olarak 150 bin ile 50 bin arasında gelişmiş.
- Sözcükler değişiyor...
- Robert Putnam (Amerikalı siyaset bilimci) «Sosyal ağlar bir tür sermayedir. Yetenekli ama birbiriyle iletişim kurmadan yaşayan insanlardan oluşan toplumlar ile zengin olur diye bir yasa yok...»